

2. Гоулман Д., Бояціс Р., Маккі Е. Емоційний інтелект лідера. Пер. з англ. Київ: Наш формат, 2019. 288 с.
3. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підручник. Київ: Вид. центр «Академія», 2003. 464 с.
4. Організація самостійної роботи студентів в умовах інтенсифікації навчання: навчальний посібник / А. М. Алексюк, А. А. Аюрзанайн, П. І. Підкасистий, В. А. Козаков та ін. Київ: ІСДО, 1993. 336 с.
5. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину. Сто порад учителям. Вибрані твори: В 5-ти т. Т. 2. Київ, 1976. 668 с.
6. Bruner, J. S. The Culture of Education. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1996. 235 p.
7. Grice, G. P. Logic and conversation. In P. Cole, J. L Morgan (Eds.), Syntax and Semantics. New York, 1975. P. 41–58.
8. Kurtz P. Declaration of Interdependence: New Global Ethics. Free Inquiry. Fall 1988. Volume 08, No 4. P. 4–7.
9. Maiier, N. The methodological training of future university teachers to implement intercultural foreign language education: the competency-based approach. Advanced Education. 2017. No 8. P. 4–9. DOI: 10.20535/2410-8286.101358
10. Maslow A. Motivation and Personality. N. Y., 1954. 369 p.
11. Simon B. Does Education Matter? London: Lawrence and Wishart, 1985. 240 p.
12. Zadorozhna I. Reflective Foreign Language Teaching and Learning of University Students. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. 2017. № 4. С. 6–12. DOI: <http://dx.doi.org/10.25128/2415-3605.17.4.1>

REFERENCES:

1. Vozniuk, N. M. Etyko-pedahohichni osnovy formuvannia osobystosti: navchalnyi posibnyk [Ethical and Pedagogical Foundations of Personality Formation]. Kyiv: Tsentri navchalnoi literatury, 2005. 196 s.
2. Goleman D., Boyatzis R., McKee A. Primal Leadership: Unleashing the Power of Emotional Intelligence. Boston, Massachusetts: Harvard Business Review Press, 2013. 288 p.
3. Kocherghan, M. P. Zahalne movoznavstvo: pidruchnyk [General Linguistics]. Kyiv: Akademiia, 2003. 464 p.
4. Orhanizatsiia samostiinoi roboty studentiv v umovakh intensyfikatsii navchannia: navchalnyi posibnyk [Organization of independent work of students in conditions of intensification of studies] / A. M. Aleksyuk ta in. Kyiv: ISDO, 1993. 336 s.
5. Sukhomlynsky, V. O. Yak vykhovaty spravzhniu liudynu. Sto porad uchyteliv. Vybrani tvory: V 5-ty t. T. 2. [How to Raise a Genuine Person. A Hundred Tips for a Teacher]. Kyiv, 1976. 668 s.
6. Bruner, J. S. The Culture of Education. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1996. 235 p.
7. Grice, G. P. Logic and conversation. In P. Cole, J. L Morgan (Eds.), Syntax and Semantics. New York, 1975. P. 41–58.
8. Kurtz, P. Declaration of Interdependence: A New Global Ethics. Free Inquiry. Fall 1988. Volume 08, No 4. P. 4–7.
9. Maiier, N. The methodological training of future university teachers to implement intercultural foreign language education: the competency-based approach. Advanced Education. 2017. No 8. P. 4–9. DOI: 10.20535/2410-8286.101358
10. Maslow, A. Motivation and Personality. N. Y., 1954. 369 p.
11. Simon, B. Does Education Matter? London: Lawrence and Wishart, 1985. 240 p.
12. Zadorozhna I. Reflective Foreign Language Teaching and Learning of University Students. Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnogo pedahohichnogo universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii: Pedahohika [Scientific Issues of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Series: Pedagogy]. 2017. № 4. P. 6–12. DOI: <http://dx.doi.org/10.25128/2415-3605.17.4.1>

УДК [61 : 378]–054.6 : 174

DOI 10.25128/2415-3605.22.2.11

ІРИНА ТАМОЖСЬКА

<https://orcid.org/0000-0003-0865-2380>

itamozska@ukr.net

доктор педагогічних наук, доцент

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
майдан Свободи, 4, м. Харків

ВИКОРИСТАННЯ «ХМАР СЛІВ» ПІД ЧАС МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

Розкрито теоретико-практичний аспект використання «хмар слів» для розробки завдань із філологічних дисциплін із метою формування професійно-комунікативної компетентності (розвиток мовних і фахових компетенцій) іноземних студентів медичного факультету англomовної форми навчання. Відзначено, що створені завдання за технологією «хмара слів» інтегрують роботу з лексичним матеріалом (лексеми, словосполучки, речення) та продукуванням (не) підготовлених висловлень фахової тематики; складанням діалогу за різними моделями (лікар – іпохондричний пацієнт, лікар – неуважний пацієнт, лікар – балакучий пацієнт, лікар – мовчазний пацієнт, лікар – вороже налаштований пацієнт), що сприяє реалізації тактик мовленнєвої поведінки для досягнення комунікативної мети, демонстрації володінням техніками встановлення професійних контактів. Вказано, що в процесі роботи з «хмарами слів» іноземні студенти встановлювали логічні та семантичні зв'язки між лексемами / словосполучками / реченнями. Представлено ситуації взаємодії, наближені до реальних умов професійної діяльності майбутніх фахівців медичної галузі, що відтворюють можливість розгорнутого спілкування в стандартних ситуаціях, а також в умовах комунікації з елементами непередбачуваності, що супроводжувалися візуальною демонстрацією навчальної інформації за допомогою «хмар слів». Акцентовано на дидактичних можливостях «хмар слів» під час вивчення філологічних дисциплін, адже вони використовуються в різних варіаціях: 1) як лексичний мінімум для трансформування афоризмів / запитань / діалогічних єдностей / теми й змісту заняття; 2) як алгоритм для моделювання комунікативних ситуацій відповідно до професійної діяльності, для написання сінквейна; 3) як інструмент для створення асоціативних рядів (анатомічна термінологія, клінічна термінологія, захворювання, симптоми, ліки, медичні препарати, хворобливі стани тощо), інструкції, у якій встановлюються правила з медичної допомоги постраждалому (за опорними словами), термінологічних словників для вивчення та закріплення медичної лексики до навчальних тем; 4) як візуальний засіб, що сприяє пізнавальній активності студентів-медиків щодо оволодіння вміннями в перцептивних і продуктивних видах мовленнєвої діяльності в ситуаціях навчально-професійної комунікації, а також формуванню інтелектуально-креативних здібностей. Зроблено висновок, що робота з «хмарами слів», створеними викладачем / студентами, у поєднанні з комунікативними завданнями, сприяє накопиченню мовного та комунікативного досвіду, поповненню активного запасу слів, оволодінню фонетичними, лексичними та граматичними навичками.

Ключові слова: мовна підготовка, навчально-комунікативна комунікація, іноземні студенти медичного факультету англomовної форми навчання, професійно-комунікативна компетентність, «хмара слів».

IRYNA TAMOZHKA

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor
V. N. Karazin Kharkiv National University
4 Svobody Maidan, Kharkiv

USING “WORD CLOUDS” FOR LANGUAGE TRAINING OF FOREIGN MEDICAL STUDENTS

The article deals with the theoretical and practical aspect of using «word clouds» to create activities when teaching philological disciplines aimed at the formation of the professional and communicative competency (development of language and professional competences) of foreign students of the medical faculty whose language of instruction is English. It is worth mentioning that the tasks created using the «Word Cloud» technology integrate work with lexical material (lexemes, phrases, sentences) and controlled as well as free practice on producing utterances on professional topics, dialogue simulation according to various models (doctor – hypochondriac patient, doctor – inattentive patient, doctor – talkative patient, doctor – silent patient, doctor – hostile patient), which contributes to the implementation of speech behaviour tactics to achieve the communication goal, demonstrating a good command of the techniques aimed at establishing professional contacts. It is stressed that foreign students established logical and semantic connections between lexemes / phrases / sentences when working with «word clouds». Interactive situations described in the research are close to the real conditions of the professional activity of future specialists in the medical field, which reproduce the possibility of extensive communication in standard situations, as well as in communication conditions with elements of unpredictability, accompanied by a visual demonstration of educational information using «word clouds». Special attention is focused on the didactic possibilities of «word clouds» for teaching and learning philological disciplines as they are used in multiple variations, namely: 1) as a lexical minimum for transforming aphorisms / questions / dialogical units / the topic and content of the lesson; 2) as an algorithm for

modelling communicative situations in accordance with professional activity, for writing cinquains; 3) as a tool for creating associative series (anatomical terminology, clinical terminology, diseases, symptoms, drugs, medications, painful conditions, etc.), instructions that establish the rules for medical assistance to the victim (based on key words), terminological dictionaries to learn and consolidate medical vocabulary on educational topics; 4) as a visual tool that contributes to the cognitive activity of medical students in terms of mastering skills in perceptive and productive types of speech activity in educational and professional communication situations, as well as to the formation of their intellectual and creative abilities. The conclusion is drawn that working with word clouds» created by the teacher/students, in combination with communicative tasks, contributes to the accumulation of linguistic and communicative experience, expanding of the active vocabulary, acquiring of phonetic, lexical and grammatical skills.

Keywords: *language training, educational-communicative interaction, foreign students of the medical faculty with English as language of instruction, professional-communicative competence, «word cloud».*

Вивчення студентами медичного факультету (англомовна форма навчання) іноземної мови, іноземної мови за професійним спрямуванням (української) у ЗВО позитивно впливає на їхню адаптацію, передбачає оволодіння мовними та професійно орієнтованими знаннями для реалізації комунікативної мети й задоволення особистих комунікативних потреб у різних сферах (соціально-побутовій, соціокультурній, навчально-професійного спілкування тощо), сприяє професійному становленню майбутнього фахівця.

Проблемі підготовки майбутніх фахівців до професійно орієнтованого іншомовного спілкування присвячено наукові розвідки таких учених, як Н. Аксакова, Л. Васецька, А. Дурдас, Н. Закордонєць, О. Костенко, Л. Мостицька, О. Овчарова, І. Обіход, Ю. Остраус, О. Плавуцька, Ж. Рагіна, Т. Сергієнко, Л. Субота та ін. У контексті нашого дослідження доцільно акцентувати увагу на наукових здобутках А. Антонової, Л. Неживої, С. Паламар щодо ефективності використання технології «хмара слів» у навчальному процесі.

Н. Аксакова наголошує на доцільності використання міждисциплінарних зв'язків для взаємозбагачення споріднених дисциплін гуманітарного блоку, а також застосування трансдисциплінарного підходу для взаємозв'язку спеціальних і гуманітарних знань, що дозволяє сформувати в студентів системне уявлення про майбутню професію [1].

Спираючись на висновки науковців (А. Дурдас, О. Костенко, Л. Мостицька, О. Овчарова) [3, с. 43], зазначимо, що особливо цінним у процесі професійної підготовки іноземних студентів-медиків є навчання з урахуванням їхніх потреб у вивченні української мови за професійним спрямуванням (як іноземної), зумовлених особливостями майбутньої професії / спеціальності, а також опанування мовної системи й оволодіння фонетичними, лексичними та граматичними навичками на рівні, що достатній для перебування в Україні з навчальною метою.

Слушною є думка Н. Закордонєць, І. Обіход та О. Плавуцької щодо пріоритетності комунікативно-діяльнісного підходу в іншомовній підготовці, адже він базується на концептуальних положеннях теорії діяльності та принципах комунікативного навчання, що дає студентам можливість самостійно досліджувати проблеми; оперувати прийомами розумової діяльності (спостерігати, аналізувати, критично мислити, аргументувати свою думку, переконувати співрозмовника); формувати вміння оцінювати можливі ризики, а також конструктивного управління почуттями; використовувати інформаційно-комунікаційні технології; взаємодіяти відповідно до соціально-культурних контекстів; активізувати життєвий досвід; застосовувати базові / декларативні знання та вміння на практиці; створювати ситуації успіху; формувати навички самоконтролю та взаємоконтролю [5, с. 103].

У викладанні іноземної мови за професійним спрямуванням науковці акцентують увагу на системно-комунікативному підході, що сприяє оволодінню навичками роботи з професійною лексикою, сформованості умінь використовувати опрацьований лексичний матеріал у різних комунікативних ситуаціях [3, с. 45].

Т. Сергієнко наголошує на тому, що в системі медичної освіти іноземних студентів визначення принципів формування комунікативних навичок набуває особливої актуальності з огляду на багатовимірність і комплексний характер навчальних завдань, спрямованих на розвиток комунікативних компетенцій майбутнього лікаря. Дослідниця виокремлює принципи формування в іноземних студентів-медиків навичок фахової комунікації в процесі навчання української мови: 1) впровадження процесу навчання в практику професійної медичної діяльності; 2) активної комунікативності; 3) пріоритетності розвитку діалогічного мовлення; 4) структурованості навчального матеріалу; 5) прерогатива у відборі комунікативно значущих

мовленнєвих елементів; 6) групування лексико-граматичного матеріалу щодо одиниць комунікації медичного змісту; 7) стандартизації мовних засобів; 8) каталогізації елементів, що забезпечують процес фахової медичної комунікації; 9) міждисциплінарної інтеграції [10, с. 103].

Оволодіння навичками фахового мовлення рідною й іноземними мовами є одним із важливих компонентів професійної підготовки лікаря, що виявляються в професійно зумовлених комунікативних ситуаціях [4, с. 1]. Звертаючи увагу на структурно-лінгвістичний аналіз фахової комунікації, Л. Манюк зазначає, що реалізація цього процесу здійснюється за допомогою фахової мови (медична наукова мова, медична розмовна мова, мова медичної документації, мова медичної реклами), яка є інструментом фахового медичного дискурсу / тексту, що комплексно застосовуються в таких видах комунікації, як інтрапрофесійна (з представниками галузі охорони здоров'я) та інтерпрофесійна (з пацієнтами, родичами пацієнтів, громадськістю, журналістами, представниками компаній) [4, с. 7].

На думку Т. Сергієнко, професійна медична мова – це функціональний різновид загальнонаціональної мови, що є стилістично маркованими конотаціями медичного змісту, які виявляють себе в розгалуженій множині галузевих медичних терміносистем, спеціальної медичної лексики, професіоналізмів, медичних мовних стереотипів. Професійна медична комунікація є мовленнєвою діяльністю лікаря, у якій поєднані фахове спілкування протокольного характеру, ситуативна реалізація різноманітних прагматичних інтенцій, а також його науковий дискурс [9, с. 37].

Ю. Остраус трактує поняття «професійна комунікація сімейного лікаря» як зумовлений професійно-виробничою ситуацією процес установаження та підтримання контактів, що реалізується за допомогою вербальних і невербальних засобів комунікації з метою обміну професійно-орієнтованою інформацією, управління та регулювання процесом комунікативної взаємодії в професійній діяльності [6, с. 44].

Л. Субота висловлює думку, що рівень сформованості комунікативної компетентності в іноземних студентів тісно пов'язаний із професійною мовною комунікацією, у якій фахові знання та вміння зумовлюють відповідну мовленнєву діяльність спеціаліста, реалізацію набутих знань і сформованих умінь у різних комунікативних ситуаціях, і є одним із чинників, що забезпечує успішне здійснення професійної діяльності майбутніми фахівцями [11, с. 6].

Л. Васецька наголошує на необхідності моделювання ситуацій, що розвивають мовленнєві та власне комунікативні вміння відповідно до потреб студентів під час вирішення комунікативних завдань на заняттях зі спеціальних дисциплін ЗВО [2, с. 11]. Ж. Рагіна акцентує увагу на необхідності моделювати професійний діалог через організацію комунікативної взаємодії в професійно орієнтованому освітньому середовищі, що є однією з організаційно-педагогічних умов у підготовці майбутніх іноземних медиків до професійного спілкування. Підґрунтям для реалізації зазначеної педагогічної умови слугують знання структури та організації професійного медичного діалогу, володіння стратегіями та тактиками ведення діалогу, використання інтерактивних методів навчання [8, с. 104].

Мета статті – репрезентувати комунікативні завдання із філологічних дисциплін, засобом візуалізації яких є «хмари слів», для формування професійно-комунікативної компетентності іноземних студентів медичного факультету англійської форми навчання.

«Хмара слів» – один із різновидів / типів складної інфографіки, що є, на думку А. Антонової, ефективним інструментом візуалізації та обміну знаннями [12].

С. Паламар та Л. Нежива вважають, що відтворення ключових слів у вигляді зваженого списку на символічному зображенні за визначеною темою сприяє успіху у вирішенні навчальних завдань, невимушеному засвоєнню знань, активізує пізнавальну діяльність [7, с. 59].

Репрезентуємо авторські навчально-методичні матеріали для вивчення тем із філологічних дисциплін («Медичне обслуговування (скарги хворих)», «Медичне обслуговування (симптоми найпоширеніших захворювань)», «Медична документація: загальне поняття», «Професія лікаря») іноземними студентами медичного факультету англійської форми навчання з використанням технології «хмара слів», що дає можливість графічно систематизувати, а також візуалізувати анатомічну, клінічну, галузеву (медичну) та фармацевтичну термінологію, спеціальну медичну лексику, професіоналізми.

Наприклад, студенти-медики створювали «термінологічні хмари слів», що охоплювали такі тематичні групи: 1) дихальна система; 2) система травлення; 3) система скелета;

4) серцево-судинна система; 5) захворювання, симптоми, хворобливі стани; 6) ліки, медичні препарати, медичні прилади, медичні інструменти; 7) слова на позначення процесів медичного й хірургічного втручання; 8) назви фахівців у галузі лікувальної справи; 9) медичні маніпуляції. Відповідно до згенерованих лінгводидактичних матеріалів добирали тексти / речення з навчальної літератури, у яких використовуються ці слова.

Орієнтовні «термінологічні хмари»: 1) ніс, гортань, трахея, бронхи, легені (дихальна система); 2) рот, зів, глотка, стравохід, шлунок, тонка кишка, товста кишка, печінка, жовчний міхур, підшлункова залоза (система травлення); 3) череп, кістка черепа, хребтовий стовп, хребет, скелет грудної клітини, кістка верхньої кінцівки, кістка нижньої кінцівки (система скелета); 4) серце, артерії, вени, лімфатичні стовбури та протоки (серцево-судинна система); 5) бронхіт; атрофічний, обструктивний, геморагічний, гнійний, астматичний, гнійний, гострий, капілярний, катаральний, пиловий, хронічний, гемотоксичний; 6) рана, виразка, болячка, відкритий перелом, закритий перелом, алергія, свербіж, інфекція, шизофренія, короткозорість, сліпота, віспа, гангрена, кашель, злоякісна пухлина, мозоль, головний біль (назви захворювань, симптомів, хворобливих станів); 7) пігулка, парацетамол, вітамін В2, мікстура, стрептоцид, мезим, аспірин, рентген, апарат штучного дихання, заспокійливий збір, розчин пеніциліну, лісобакт, кардіометр, стерилізаційні бікси, тригональний нейрологічний рефлекторний молоток (назви ліків, медичних препаратів, медичних приладів, медичних інструментів); 8) операція, терапія, щеплення, ін'єкція, хіміотерапія, кардіограма, кровопускання (слова на позначення процесів медичного й хірургічного втручання); 9) невропатолог, офтальмолог, анестезіолог, гінеколог, кардіолог, імунолог, терапевт, психіатр, гастроентеролог (назви фахівців у галузі лікувальної справи); 10) вимірювати артеріальний тиск, зупиняти зовнішні кровотечі, фіксувати язик, здійснювати первинну обробку рани, промивати шлунок, проводити ін'єкції лікарських речовин, виконувати штучне дихання, визначати групи крові (медичні маніпуляції).

Студенти-медики створювали «хмари слів» із запропонованого переліку лінгводидактичних матеріалів, трансформуючи їх у діалогічні єдності для моделювання професійно-комунікативних ситуацій за такими зразками: 1) лікар ↔ пригнічений пацієнт; 2) лікар ↔ іпохондричний пацієнт; 3) лікар ↔ неуважний пацієнт; 4) лікар ↔ балакучий пацієнт; 5) лікар ↔ мовчазний пацієнт; 6) лікар ↔ вороже налаштований пацієнт, а також для визначення «закодованої» теми заняття «Медичне обслуговування (симптоми найпоширеніших захворювань)».

Довідка. Іпохондричний пацієнт – це людина, яка необґрунтовано скаржиться на різні хронічні захворювання з нечіткими / перебільшеними симптомами, про які прагне постійно розповідати.

Схеми лінгводидактичних матеріалів: 1) медичне обслуговування – медична послуга – профілактика – діагностика – лікування – реабілітація – хвороби – травми – отруєння – патологічні стани; 2) грип – висока температура – ломота – озноб – головний біль (найчастіше в лобній та ретробульбарній ділянках) – м'язовий біль – сухий / насадний кашель – сльозотеча – почервоніння очей – світлобоязнь – задишка – відчуття нестачі повітря; 3) медикаментозна алергія – схожість на висипання кропив'янки – свербіж шкіри – почервоніння – набряк обличчя – поява хрипів – анафілаксія – анафілактичний шок; 4) ангіна – висока температура тіла – сильний біль у горлі – відчуття чужорідного тіла в горлі – загальна слабкість – головний біль – наявність гнійного нальоту на мигдалинах – збільшені шийні й підщелепні лімфовузли – специфічний запах із рота; 5) харчове отруєння – пронос – сильна нудота – багаторазова блювота – слабкість – запаморочення – підвищення температури – озноб – хворобливі спазми в шлунку – метеоризм – рясне слиновиділення; 6) інсульт – раптова слабкість / оніміння обличчя, руки, ноги або однієї сторони тіла повністю – порушення мовлення – труднощі в сприйнятті того, що кажуть інші – раптове порушення зору – порушення балансу координації – сильний раптовий головний біль – втрата свідомості / запаморочення; 7) серцевий напад – біль / дискомфорт за грудиною – біль / дискомфорт у руках, лівому плечі, щелепі або спині – задишка – запаморочення голови / слабкість – пітливість – блідість шкіри обличчя.

Формулювали зі слів «хмари» афоризми, пояснюючи їхній зміст. Відповідали на запитання (Чи Ви погоджуєтеся з такими твердженнями? Твердження закономірні? Твердження містять поради?), аргументуючи свою думку.

Зразки афоризмів: Сон – найкращі ліки. Хвороба – це здорова реакція організму на наш нездоровий спосіб життя. Пішки ходити – довго жити. Поки є хвороба, буде не лише страх, а й надія. Знання рецепту ще не означає, що ліки подіють.

Під час вивчення теми «Медичне обслуговування (скарги хворих)» студенти склали речення із репрезентованих викладачем «хмар слів-професіоналізмів», формулювали запитання, що допомагали з'ясувати симптоми захворювання пацієнта за таким алгоритмом: загальні скарги → характер болю → інтенсивність болю → локалізація больових відчуттів → іррадіювання болю → умови виникнення нападів болю → тривалість больових відчуттів → додаткові відчуття під час нападів болю → повторення нападів болю.

Репрезентовані «хмари слів-професіоналізмів»: 1) задуха, біль у лівому боці, постійний сильний кашель, виділення слизового, гурького мокротиння плевком, у мокротинні згустки крові темного кольору; 2) біль у грудях, біль у ділянці серця, стискаючий біль, біль іррадіює в праву частину тіла, біль виникає в стані фізичного навантаження, задуха, серцебиття; 3) підвищення температури, збільшення лімфовузлів, висипання на шкірі, висипання на слизових оболонках, біль у горлі; 4) біль у животі, нудота, блювання, знебарвлений кал, потемніння сечі, різке зниження маси тіла; 5) пальпація лімфовузлів, органів черевної порожнини, огляд зіва, огляд шкірних покривів, аускультация органів грудної клітини; 6) вітряна віспа, пухирчастий висип, нудота, ломота в тілі, субфебрильна температура, головний біль, відсутність апетиту; 7) риніт, свербіж і печіння в носі, відчуття сухості слизової оболонки носа, важко / боляче дихати носом, слизисто-гнійні / кров'яні виділення з носа, слизова оболонка гіперемійована, набрякла, іноді вкрита кірочками, чихання.

У «хмару» студенти записували слова / словосполучення, що визначали тему й зміст заняття «Медична документація: загальне поняття», яке вони вже відвідали, а на наступній парі актуалізували вивчений навчальний матеріал, відповідаючи на запитання (Кому надається доступ до медичної документації? Які функції виконують електронні медичні картки?), пояснюючи лексичне значення терміна «медична документація».

Репрезентований студентами перелік слів, що входять до тематичної групи «Медична документація»: 1) листок лікарських призначень, медична карта стаціонарного хворого, медична карта огляду осіб для визначення спроможності займатися відповідним видом діяльності за станом здоров'я, температурний листок, медична карта амбулаторного хворого, електронний рецепт; 2) медична карта амбулаторного хворого, звернення за медичною допомогою, результати обстеження, призначення лікування, заключний діагноз; 3) історія захворювання, опис захворювання, розгорнутий план лікування, епікриз, клінічний діагноз, дані аналізів, дані спеціальних досліджень, об'єктивне дослідження стану хворого; 4) електронна медична карта, інформаційний ресурс, доступ лікаря до історії лікування пацієнта, доступ пацієнта до історії лікування.

Майбутні фахівці медичної галузі визначали алгоритм дій пацієнта, якому потрібно в аптеці отримати ліки за електронним рецептом, використовуючи такі «хмари слів»: запис на прийом, на прийомі в лікаря, номер телефону, рецепт, консультаційний висновок, SMS-повідомлення, в аптеці, номер рецепта, код для підтвердження, лікарські засоби.

Орієнтовний зразок алгоритму «Як в аптеці отримати ліки за електронним рецептом»: записатися на прийом до лікаря, з яким підписано декларацію → вчасно прийти на прийом до лікаря → перевірити номер телефону, зазначений у декларації → виписати рецепт в електронній системі охорони здоров'я → переглянути SMS-повідомлення, де зазначено номер рецепта, код для підтвердження отримання ліків в аптеці → роздрукувати консультаційний висновок із призначенням ліків, номером рецепта та кодом → відвідати аптеку → повідомити працівнику аптеки номер рецепта, чотиризначний код → отримати лікарські засоби.

Іноземні студенти-медики уклали інструкцію, якою могли б скористатися люди без медичної освіти, для допомоги постраждалим, які опинилися під завалами будівель / зсувами ґрунту й зазнали зовнішнього тиску на певну частину тіла, унаслідок чого могло порушитися їхнє кровопостачання та розвинути ішемія й пошкодження м'яких тканин, використовуючи «хмари слів», що спонукають до дії (визначте, заспокойте, укрийте, запитайте, викличіть допомогу, накладіть стискаючу пов'язку / кровоспинний джгут, звільніть / не звільняйте стиснену частину тіла, евакууйте, іммобілізуйте).

Орієнтовний зразок такої інструкції: 1) визначте, чи у свідомості / без свідомості постраждалий; 2) заспокойте постраждалого; 2) укрійте теплою тканиною; 3) викличіть екстрену допомогу; 4) запитайте про тривалість знаходження під зовнішнім тиском; 5) якщо постраждалий без свідомості, то це вказує на те, що він знаходиться в такому стані понад 10 хвилин; 6) звільніть стиснену частину тіла, якщо в такому стані постраждалий знаходився понад 10 хвилин; 7) не звільняйте стиснену частину тіла, якщо в такому стані постраждалий знаходився до 10 хвилин; 8) за необхідності терміново евакуюйте постраждалого, навіть якщо в такому стані він знаходився понад 10 хвилин, але спочатку накладіть кровоспинний джгут, а потім звільніть стиснену частину тіла; 9) накладіть стискаючу пов'язку, кровоспинний джгут, якщо є рана й кровотеча; 10) іммобілізуйте постраждалого з переломом кінцівок, використовуючи шину / підручні засоби.

Студенти моделювали професійно-комунікативні ситуації для здійснення ефективного спілкування лікаря та пацієнта в умовах війни, використовуючи запропоновані фрази, супроводжуючи їх невербальною (несловесною) комунікацією (усмішка, кивання головою, доброзичливий погляд, цілеспрямовані рухи руками), застосовуючи техніки активного слухання (відлуння, перефразування, інтерпретація), що сприяє покращенню емоційного стану пацієнта, викликає довіру до лікаря. Діалогізації створеному тексту надають запитання, які студенти формулювали за такою «хмарою слів»: «Як..?», «Я ким чином..?», «Скільки..?», «Чому..?», «Навіщо..?», «Інакше кажучи ..?», «Я правильно розумію, що..?», «Ви хотіли сказати, що..?».

Орієнтовні фрази лікаря для імітації комунікативних ситуацій (модель діалога: лікар – пацієнт): 1) Я бачу, що Ви стривожені. Чим я можу допомогти? 2) Боятися в ситуації воєнних дій – природно, але треба опанувати страх, щоб діяти ефективно. 3) Зміни, що відбуваються в нашому житті внаслідок війни, можуть викликати стрес. Це нормально, і з цим можна впоратися. 4) Стресова ситуація впливає на Ваше здоров'я, тому потрібно дбати про себе. 5) Продовжуйте, будь ласка, я Вас уважно слухаю. 6) Відпочивайте, не уникайте інших людей. Якщо є така нагода, займайтеся улюбленими справами, дотримуйтеся розпорядку дня, їжте корисну їжу, займайтеся спортом, обмежуйте час перегляду новин про трагічні події. 7) Мотивуйте себе для того, щоб виконувати професійні обов'язки. 8) Уникайте чуток, читайте достовірну інформацію. 9) Усе, що Ви робите, піклуючись про своє здоров'я, є важливим. 10) Вам здається, що спілкування з незнайомими людьми викликає у Вас занепокоєння. Це нормально відчувати занепокоєння. Спілкуйтеся з людьми, яким Ви довіряєте. 11) Долучайтеся до «добрих справ». Займайтеся волонтерською діяльністю. 12) Ви змогли виїхати в безпечне місто, виявили турботу про себе та своїх рідних. 13) Ви робите все, що у Ваших силах. 14) Запишіть номер мого телефону. Телефонуйте протягом робочого дня (09.00-15.00). 103 – це номер телефону швидкої медичної допомоги. 15) Наразі складно адаптуватися в умовах війни, але сім'я, друзі, колеги підтримують Вас. Я впевнений, що Ви впораєтесь з цією ситуацією.

Пропонуємо такі варіанти завдань до теми «Професія лікаря»:

1. Дайте відповіді на запитання (Що впливає на успішність спілкування лікаря з пацієнтом? Що заважає успішному спілкуванню лікаря з пацієнтом? Чи доречно лікарю під час спілкування з пацієнтом використовувати техніки пасивного слухання?). Скористайтесь «хмарами слів», що матимуть «основне змістовне навантаження» для аргументування Вашої відповіді: 1) не вміє визначити настрій пацієнта, упереджено ставиться до нього, категоричні висновки щодо діагнозу без підстав, непереконливість висловлювань, не володіє словами-відповідниками з медичної термінології, формально спілкується, не виявляє зацікавленості до висловлювань пацієнта, тривожний; 2) ввічливий, тактовний, доброзичливий, привітний, комунікабельний, ураховує інтереси пацієнта, уникає суперечок, повідомляє пацієнтові інформацію, висловлює свої думки зрозуміло, аргументуючи їх, уміє вислухати, намагається зрозуміти пацієнта, здатний орієнтуватися в ситуаціях професійного спілкування, проявляє ініціативу в спілкуванні, уміє переконати в доцільності лікування, активний зворотний зв'язок; 3) спокійна манера мови, змістовність висловлювань, уміння встановлювати комунікативні зв'язки, володіння нормами усної та писемної літературної мови; 4) відкритий до спілкування, уміє уважно вислухати пацієнта, використовує «слова-реакції» (так-так, звичайно, що він / вона).

2. Прочитайте в «хмарі слів» закодоване запитання (Який він – ідеальний лікар?), дайте відповідь на нього.

На заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням штучно створювалися ситуації взаємодії, наближені до реальних умов професійної діяльності. Наприклад, студентам-медикам потрібно було уявити себе пацієнтом міського закладу охорони здоров'я, який спілкується із сімейним лікарем, та продемонструвати жести (невпевненості, знервованості, самоконтролю, очікування, заперечення, прихильності), використовуючи «хмари слів» як алгоритми дій: 1) переплетені пальці рук, пощипування долоні, постукування пальцями по столу; 2) руки за спиною, одна рука стискає іншу, пацієнт сидить на стільці, міцно тримаючись руками за нього; 3) потирання долонь, повільне витирання долонь тканиною, відтягування комірця; 4) тулуб відхилений назад, схрещені руки, дотики до кінчика носа; 5) прикладання руки до грудей, переривчасті дотики до лікаря.

3. Запишіть п'ятирядковий неримований вірш (сінквейн) до слів «хірург», «медичні послуги», «пацієнт», «серце», використовуючи алгоритмічну «хмару» для його створення: іменник (тема) → два прикметники (означення теми) → три дієслова (активність, дієвість пов'язана з темою) → фраза з чотирьох слів (розуміння теми або ставлення до неї) → слово - висновок (іменник).

Орієнтовні відповіді. Хірург. 1. Лікар. 2. Упевнений, обізнаний. 3. Діагностувати, оперувати, видаляти. 4. Професіонал у галузі лікувальної справи. 5. Медик.

Медична послуга. 1. Діяльність. 2. Реабілітаційна, профілактична. 3. Надавати, консультувати, діагностувати. 4. Є товаром медичного ринку. 5. Процес / діяльність.

Пацієнт. 1. Хворий. 2. Вимогливий, пригнічений. 3. Запитує, слухає, заперечує. 4. Піклуйся про своє здоров'я! 5. Особа / відвідувач / споживач / суб'єкт.

Серце. 1. Складова. 2. Чотирикамерне, здорове. 3. Б'ється, забезпечує, скорочується. 4. Ритм серця – темп життя. 5. Орган.

4. Запишіть текст рекламного змісту, що репрезентує медичні послуги (екстрена медична допомога, медична реабілітація, первинна медична допомога, спеціалізована медична допомога, високоспеціалізована медична допомога), послуговуючись опорними словами «хмари» (слоган → заголовок → підзаголовок → основний рекламний текст → фраза - висновок).

Довідка. Слоган – оригінальна лаконічна фраза, що характеризує міський заклад охорони здоров'я / медичну послугу. Фраза-висновок – резюмує інформацію реклами міського закладу охорони здоров'я / медичної послуги.

Дайте відповідь на запитання: Як Ви вважаєте, чи потрібно виокремлювати в рекламному тексті інформацію про купон, яким можна скористатися для отримання знижки на медичну послугу?

Отже, авторська розробка завдань, засобом візуалізації яких є «хмари слів», що містять текстову інформацію, мають комплексний характер, адже сприяють формуванню професійно-комунікативної компетентності (розвиток мовних і фахових компетенцій) іноземних студентів медичного факультету (англомовна форма навчання). Створені викладачем / студентами «хмари слів» мають дидактичну значущість, адже в процесі їх упровадження на заняттях з іноземної мови, іноземної мови за професійним спрямуванням (української) установлюється кореляція між теоретичним базисом і практичним застосуванням набутих знань, умінь і навичок майбутніми фахівцями медичної галузі за допомогою пошуково-дослідної інтерактивної роботи. «Хмари слів» як візуальні алгоритми дій ефективно використовувалися студентами-медиками для моделювання та реконструювання професійно-комунікативних ситуацій (клінічних сценаріїв), зважаючи на етичний кодекс лікаря. «Занурення» у такі ситуації сприяє продуктивному мовленню, студенти мають можливість набути досвід у вирішенні нагальних питань професійної сфери, використовуючи для цього знання зі спеціальності відповідно до ролі, що належить їм виконувати в комунікативній взаємодії (лікар, пацієнт, колега). «Хмара слів» є ефективним засобом для створення дидактичних завдань, що спрямовані на збагачення вокабуляру майбутніх фахівців медичною термінологією (анатомічною, клінічною, галузевою) та спеціальною медичною лексикою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аксакова Н. О. Особливості викладання гуманітарних дисциплін для здобувачів технічної освіти. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Київ, 2021. Вип. 79. Т. 1. С. 5–9.

2. Васецька Л. І. Методика навчання професійного російського мовлення студентів-іноземців вищого медичного закладу: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Херсон, 2005. 20 с.
3. Дурдас А., Костенко О., Мостицька Л., Овчарова О. Викладання іноземних мов за професійним спрямуванням в університетах: сучасні тенденції. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. Серія: Педагогічні науки. Київ, 2021. Вип. 4 (69). С. 42–49.
4. Манюк Л. В. Підготовка майбутніх лікарів до фахової комунікації засобами інформаційно-комунікаційних технологій в університетах США: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Львів, 2017. 20 с.
5. Обіход І., Загордонєць Н., Плавущька О. Реалізація комунікативно-діяльнісного підходу у сучасній системі навчання іноземної мови. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка. 2021. № 2. С. 103–113.
6. Остраус Ю. М. Педагогічні умови формування професійно-комунікативної культури майбутніх сімейних лікарів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2020. 366 с.
7. Паламар С. П., Нежива Л. Л. Особливості застосування хмари слів у мовно-літературній галузі початкової освіти. Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка. Київ, 2021. № 36 (2). С. 54–60.
8. Рагіна Ж. М. Підготовка майбутніх іноземних спеціалістів-медиків до професійного спілкування: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Запоріжжя, 2017. 298 с.
9. Сергієнко Т. В. Лінгводидактичний аспект формування навичок фахової комунікації у студентів-іноземців медичних університетів. ScienceRise: Pedagogical Education. Харків, 2017. Вип. 2 (10). С. 35–40.
10. Сергієнко Т. В. Принципи формування навичок фахової медичної комунікації в іноземних студентів медичних університетів. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Київ, 2021. Вип. 79. Т. 2. С. 103–108.
11. Субота Л. А. Система формування комунікативної компетентності іноземних студентів фармацевтичних спеціальностей у процесі навчання української і російської мови: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02. Херсон, 2019. 496 с.
12. Antonova A. Building sophisticated infographics as effective knowledge visualization and knowledge sharing tool. Rhetoric and Communications e-Journal. Sofia, 2016. Issue 25. URL: <https://journal.rhetoric.bg/journal/?p=1250>

REFERENCES

1. Aksakova N. O. Osoblyvosti vykladannia humanitarnykh dystsyplin dlia zdobuvachiv tekhnichnoi osvity [Peculiarities of teaching humanities for technical educators]. Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy. Kyiv, 2021. Vol.79. T. 1. S. 5–9.
2. Vasetska L. I. Metodyka navchannia profesiinoho rosiiskoho movlennia studentiv-inozemtsiv vyshchoho medychnoho zakladu [Methods of professional Russian speech teaching of foreign students of higher medical institution]: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.02. Kherson, 2005. 20 s.
3. Durdas A, A., Kostenko O., Mostytska L., Ovcharova O. Vykladannia inozemnykh mov za profesiinym spriamuvanniam v universytetakh: suchasni tendentsii [Teaching foreign languages for professional orientation at universities: modern tendencies]. Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka. Serii: Pedahohichni nauky. Kyiv, 2021. Vol. 4 (69). S. 42–49.
4. Maniyuk L. V. Pidhotovka maibutnikh likariv do fakhovoi komunikatsii zasobamy informatsiyno-komunikatsiynykh tekhnolohii v universytetakh SSHA [Information and communication technologies in the professional communication training of future physicians at the US universities]: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04. Lviv, 2017. 20 s.
5. Obikhod I., Zakordonets N., Plavutska O. Realizatsiia komunikatyvno-diiyalnisnogo pidkhodu u suchasni systemi navchannia inozemnoi movy [Communicative-activity approach implementation in the modern system of foreign language learning]. Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnogo pedahohichnogo universytetu imeni Volodymyra. Hnatiuka. Serii: pedahohika. 2021. Vol. 2. S. 103–113.
6. Ostraus Yu. M. Pedahohichni umovy formuvannia profesiino-komunikatyvnoi kultury maibutnikh simeinykh likariv [Pedagogical conditions of future family doctors' professional communicative culture formation]: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04. Vinnytsia, 2020. 366 s.
7. Palamar S. P., Nezhyva L. L. Osoblyvosti zastosuvannia khmary sliv u movno-literaturnii haluzi pochatkovoї osvity [Features of the word cloud in the linguistic and literary field of primary education]. Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedahohika. Kyiv, 2021. Vol. 36 (2). S. 54–60.
8. Rahrina Zh. M. Pidhotovka maibutnikh inozemnykh spetsialistiv-medykiv do profesiinoho spilkuvannia [Preparation of the future foreign medical specialists for the professional communication]: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04. Zaporizhzhia, 2017. 298 s.
9. Serhiienko T. V. Linhvodydaktychnyi aspekt formuvannia navychok fakhovoi komunikatsii u studentiv-inozemtsiv medychnykh universytetiv [Linguodidactic aspects of the formation of professional

- communication skills in foreign students of medical universities]. *ScienceRise: Pedagogical Education*. Kharkiv, 2017. Vol. 2 (10). S. 35–40.
10. Serhiienko T. V. Pryntsypy formuvannia navychok fakhovoi medychnoi komunikatsii v inozemnykh studentiv medychnykh universytetiv [Principles of formation of professional medical communication skills in foreign students of medical universities]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Pedagogichni nauky: realii ta perspektyvy*. Kyiv, 2021 Vol. 79. T. 2. S. 103–108.
 11. Subota L. A. Systema formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti inozemnykh studentiv farmatsevychnykh spetsialnostey u protsesi navchannia ukrainskoi i rosiiskoi movy [The system of forming the communicative competence of international students of pharmacy departments in the process of Teaching the Ukrainian and Russian languages]. *Doct. Dissertation*. Kherson, 2019. 496 s.
 12. Antonova A. Building Sophisticated Infographics as Effective Knowledge Visualization and Knowledge Sharing Tool. *Rhetoric and Communications e-Journal*. Sofia, 2016. Is. 25. URL: <https://journal.rhetoric.bg/journal/?p=1250>